

1938 szeptember hó.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

Szent István intelmei

Latin nyelven maradt reánk Szent István királyunk fiához írt műve, amelyet joggal nevezünk a szent király *neveléelméletének*. A Magyar Törvénytár első törvénye gyanánt őrizzük s miután kevesen vannak, akik annak szószerinti szövegét ismernék, vagy olvasták volna, idő-szerűnek véljük azt Szent István évében lapunk vezető-helyén közölni. (Szent Istvánról, a nemzetnevelőről előző számunkban szoltunk..)

ELŐSZÓ,

melyben inti a herceget, hogy atyai tanításait és parancsolatait fogadja meg.

A Szent Háromság és Oszthatatlan Egység nevében.

1. §. Ugy érzem, hogy amit Isten akarata alkotott és nagyon világos törvényekkel rendezett, mindaz úgy a világűr végtelenségében, mint földünk legtávolabbi tájain az értelem okosságával megalapozva virágzik és marad fenn. Látom, tovább, hogy amit ez életünk hasznára és dicséére Isten kegyelme bőven engedélyezett, ugymint királyságokat, kormányzóságokat, hercegségeket, grófságokat, főpapságokat és egyéb méltóságokat, mindazt részint isteni parancsok és intézmények, részint törvényhozói, részint birói, részint polgári hatalom, valamint kiválók és élemedettek tanácsai, javaslatai igazgatják, védik, osztják, szervezik. És biztosan tudom, hogy a földkerekség minden rendüi, bármely méltóságuak legyenek, nemcsak csatlósaiknak, hiveiknek, szolgálóknak parancsolnak, tanácsolnak, javallnak, hanem fiaiknak is: azért én sem hanyagolhatom el, édes fiam, hogy téged még ez életben példákkal, tanácsokkal és javallatokkal el ne lássalak, hogy azokhoz képest rendezd a magad és alattvalóid életének szokásait, amikor a főhatalom átszálltával majdan utánam uralkodni fogsz.

2. §. Te pedig buzgó figyelemmel hallgatva illik, hogy az isteni bölcsesség tanácsa mellett megtartsad atyád parancsait is, aki Salamon szájával mondja:

»Hallgass, fiam, atyád tanítására és ne mellőzd anyád figyelmeztetését, hogy kedveljenek tégek és meg sokasodjanak életed évei.« Ebből a mondásból megtanulhatod: ha azt, amire atyai szeretettel oktatlak, Isten őrizz, megvetnéd, nem leszel többé kedves sem Isten, sem az emberek előtt.

3. §. Halljad a parancsszegők esetét és bukását. Ádám, kit a Teremtő és minden teremtményt életető Ur a saját hasonlatosságára alkotott és egyetemes tisztesség örökösévé tett, széttörte a parancsok bilincseit, mire tüstént elvesztette tisztességét, magasztosságát és a paradicsomban megmaradását.

4. §. Isten választott és szeretett régi népe is, mivel az utasítások Isten ujjáival szőtt kötelekeit széttépte, különféle módokon elpusztult: egy részét elnyelte a föld, egy részét háboru ölte meg, egy része pedig egymást gyilkolta.

5. §. Salamon fia is elvetvén atyjának békeszerző szavait, kevélységből elkapatva, dárdaütésekkel fenyegette atya korbácsa helyett a népet, azért sok rosszat szenvedett királyságában, végül letaszíttatott.

6. §. Ne történjék ez meg veled, engedelmeskedj nekem, fiam! Gyermek vagy, gyönyörök cselédkéje, párnák lakója, dédelgetve és nevelve minden gyönyörűségben, de tapasztalatlan hadjáratokban, munkában és a különféle népek támadásaiban, melyekben én már majd egész életemet eltöltöttem.

7. §. Itt az ideje, hogy ne csak a párnák puhaságát élvezd, mert az tunyává és kéjelgővé tesz, ami az erény elvesztegetése, bűnök melegágya és megvetése a parancsolatoknak. Részed legyen időnkint szomorúságban, mely figyelmedet feszülten arra irányítsa, amit parancsolok. Ezek előrebocsátásával térjünk a tárgyra.

ELSŐ PARANC SOLAT.

A katolikus hit megtartásáról

Mivel a királyi méltóság rangjára csak hívők és katolikus hitbe avatottak juthatnak, azért parancsolatainkban az első helyet szent vallásunknak adjuk.

1. §. Mindenekelőtt parancsolom, javallom édes fiam, ha kívánod királyi koronád tiszteletét, hogy a katolikus apostoli hitet oly gondnal és figyelemmel tartsd meg, hogy Istentől rendelt minden alattvalódnak példát nyujts s az

összes egyházi férfiak méltán nevezhessenek igaz katolikus hitű férfinek; enélkül biztosra vedd, nem fognak kereszténynek, sem az Egyház fiának mondani.

2. §. Mert akik hamishitűek vagy hitüket nem töltik meg és nem ékesítik jó cselekedetekkel, miután cselekedet nélkül a hit meghal, sem itt nem uralkodnak tisztességgel, sem az örök királyságban vagy koronában nem részesednek.

3. §. De, ha a hit pajzsát erősen tartod, tied az üdvösség sisakja is. E fegyverzetben kellően küzdhetsz a láthatatlan és látható ellenségek ellen. Az apostol mondja ugyanis: »Nem koronáztatik meg, csak aki igazán küzd.«

4. §. A hit pedig, amelyről szólok, ez: állhatatosan higgyed és minden kételkedés nélkül tartsd, hogy a mindenható Atyaisten, minden teremtmény alkotója, valamint az ő egyszülött fia, a mi Urunk Jézus, aki Szűz Máriától angyali hiradás útján született és az egész világ üdvéért kereszthalált szenvedett — és a Szent Lélek, ki próféták, apostolok és evangelisták által szólott: tökéletes, oszthatatlan, szeplőtelen egy istenséget tesznek. Ez a katolikus hit, melyet, miként Athanasius mondja: »Ha valaki nem hiven és állhatatosan hisz, nem üdvözülhet.«

5. §. Ha valaha a te hatalmad alatt akadnának, Isten ments, kik a Szent Háromság ez összetételét megbontani, szükíteni vagy kiterjeszteni igyekeznének, hidd meg, hogy azok eretnekfőnökség szolgái és nem a szent Egyház fiai.

6. §. Az ilyeneket ne tápláld és ne oltalmazd, hogy magad is barátjuknak és pártfogójuknak ne láttassál. Az eféle emberek ugyanis a szent hit fiait általában megfertőzik, a szent egyháznak ezt az új népét, a magyart pedig éppen siralmasan megrontják és szétzilálják. Főgondod legyen, hogy ez meg ne történjék.

MÁSODIK PARANCSOLAT.

Az egyházzról és az egyház állapotának fenntartásáról.

A királyi palotában hit után a második helyet az egyház tartja, melyet előbb a mi fejünk, tudniillik Krisztus, elmagozott, azután tagjai, ugymint az apostolok és szentatyák átültettek és alaposan megmunkáltak, úgyhogy az egész világon elterjedt.

1. §. És bár mindig újabb sarjat hajt, bizonyos helyeken régeinek tetszik. A mi monarchiánkban azonban, édes fiam, még fiatal és újdonság gyanánt prédikálják, miért is fokozottabb és gondosabb feltésre van szüksége, hogy a jót, melyet az isteni kegyelem a maga végtelen irgalmával nekünk érdemtelenül juttatott, a te henyeséged,

restséged és hanyagságod le ne rontsa és meg ne semmisítse.

2. §. Aki a szent egyház méltóságát csökkenti vagy bemocskolja, az Krisztus testének megcsonkítására tör. Maga az Úr mondta Péternek, akit szentegyháza őrzőjévé és kormányzójává tett: »Te kőszál vagy és e kőszálra építem egyházamat.« Őt magát kőszálnak nevezte, de a ráépített egyházat nem mondotta fából vagy kőből valónak; a megtérített, választott, isteni népet, a hitben jártas, keresztvízzel megmosott, kenettel megkent nyáját mondta és nevezte a rája épített egyháznak.

3. §. Ha valamely szerencsétlen e szent egyház tagjait vagy kicsinyeit megbotránkoztatja, az evangélium parancsolata szerint méltó, hogy malomkövet kössenek a nyakába és lemerítsék a tenger mélységébe; azaz letaszítassék hatalmas méltóságáról és maradjon az igazak egyházán kívül olyan nyomorúságban, mint a pogány és vámos.

4. §. Azért hát, fiam, buzgó törekvéssel kell gondoskodnod állandóan arról, hogy a szent egyház napról-napra inkább gyarapodjék, semmint kárt szenvedjen. Ezért neveztek a királyokat is kezdetben felségeknek, mivel növelték az egyházat. Te is ezt tedd, hogy koronád dicséretebb, életed boldogabb és kiadósabb legyen.

HARMADIK PARANC SOLAT.

A püspöknevezetről és a főpapokat illető tiszteletről.

A királyi trónt ékesíti a főpapok rendje, azért a királyi méltóságban a főpapok bírják a harmadik helyet.

1. §. Édes fiam, ezeket az öregeket úgy őrizd, mint a szemed fényét. Ha bírod az ő jóakarataikat, senki ellenségtől ne félj. Ha ők támogatnak, minden dolгодban biztos lehetsz; az ő könyörgésük pártfogol téged a mindenható Istennél.

2. §. Isten ugyanis őket az emberiség őreiül rendelte, a lelkek vizsgálóivá, valamint minden egyházi méltóságnak és isteni szentségnek számtartóivá és kiosztóivá tette.

3. §. Náluk nélkül nem keletkeznek királyok, sem fejedelemségek. Az ő közbenjárásukra eltörültetnek az emberek bűnei. Ha őket igazán szereted, kétségtelenül önmagadnak használsz és királyságodat tisztességgel kormányozod; az ő kezükbe adatott ugyanis a hatalom kötni a bűnben és oldani a bűntől.

4. §. Örök szövetséget kötött ugyanis velük az Isten, elkülönítette őket az emberektől, a saját nevének és szentségének részeseivé tette és megtiltotta, hogy emberek őket

megfeddhessék. »Dávidért, az istentette királyért, ne illeszések az én fölKentjeimet.« Illeti pedig Isten fölKentjeit az, aki isteni és kánoni szabályok ellenére szent rendű férfiakat hamis váddal mocskol be és nyilvánosság elé hurcol; amitől egyáltalán tiltalak fiam, ha boldogan akarsz élni és királyságodat megbecsülni; mivel különösen ilyenekért neheztel meg az Isten.

5. §. Ha közülük, akiről itt szó van, valamelyik történetesen — Isten ne adja — feddést érdemlő vétekbe esnék, dorgáld meg őt háromszor-négyszer egyedül, négy szemközt, az evangélium parancsolata szerint. Ha a bizalmas intelemnek ellentmond, akkor alkalmazd a nyilvánosat e szerint: »Ha nem hallgat rád, mondd meg az egyháznak.« Ha ezt a rendtartást követed, dicsőségesre magasztalod föl koronádat.

NEGYEDIK PARANCSOLAT.

A fejedelmek és bárók méltó tisztességéről.

Az uralkodás negyedik ékessége a fejedelmek, bárók, grófok, katonák, nemesek hűsége, bátorsága, serénysége, előzékenysége, megbízhatósága.

1. §. Mert ők a királyság védelmezői, a gyöngék oltalmazói, az ellenség elűzői, a monarchiák növelői.

2. §. Legyenek ők neked, fiam, atyáid és fivéreid.

3. §. Közülök senkit szolgaságra ne vess és szolgának ne nevez. Katonáskodjanak ők neked, ne szolgáljanak. Harag, kevélység és gyűlölség nélkül, békeszerzően, emberségesen, nyájasan uralkodj mindnyájuk fölött, mindig észben tartva, hogy minden ember azonos egy lényegű és hogy semmi sem emel fel, csak az alázatosság és meg nem aláz, csak a kevélység és gyűlölség.

4. §. Ha békeszerző leszel, akkor királynak és király fiának mondanak és szeretni fognak az összes katonák; ha haragos, kevély, gyűlölködő, békétlen leszel és nyakadat a grófok és fejedelmek fölé nyujtogatod, a katonák bátorsága királyi méltóságod gyöngeségévé válik és idegeneknek adják át a te királyságodat.

5. §. Ettől tartva, az erények szabályaival irányítsd a grófok életmódját, hogy a te szeretetedbe kapcsolódva, ellenállás nélkül csatlakozzanak mindig a királyi méltósághoz, hogy a te királyságod mindenben békességes legyen.

ÖTÖDIK PARANCSOLAT.

A türelem erényének gyakorlásáról és a törvénykezésről.

A türelem és a törvénykezés gondozása ötödik ékesége a királyi koronának.

1. §. Dávid király és próféta mondja: »Isten, add a királynak a te ítélő erődöt.« És ugyanő másutt: »A király tisztie szereti az ítéletet.« Pál apostol a türelemről mondja: »Mindenkihez türelmesek legyetek.« És az Ur az evangéliumban: »Türelmességben fogjátok birni lelkeketek.«

2. §. Erre gondolj, fiam. Ha tiszteletet akarsz királyságodnak, szeresd az ítélkezést, ha birni akarod lelkedet, légy türelmes.

3. §. Valahányszor, édes fiam, ítélkezésre hozzád méltó ügy, vagy főben járó cselekmény vádlottja kerül eléd, ne vidd azt türelmetlenül, vagy ne esküdözzél, hogy őt megbünteted, ingatag lenne esküd és törékeny, mivel ostoba fogalmakat meg kell törni; vagy te magad ne ítélkezz, hogy kisebb jelentőségű ügyekkel való foglalkozás királyi méltóságodat be ne szennyezze; az efféle ügyet küldd inkább a bírákhoz, akiknek feladatuk, hogy ezt a törvény szerint elintézzék.

4. §. Óvakodj bírónak lenni. Örülj, hogy király vagy és annak neveztetel. A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek zsarnokoskodnak.

5. §. Ha olyasmi kerül eléd, amelyben ítélkezni megfelelő méltóságodnak, abban ítélkezzél türelemmel, irgalommal és szánalommal, hogy az koronádnak dicséretére és diszére legyen.

HATODIK PARANCSOLAT.

Külföldiek befogadásáról és betelepülők ellátásáról.

1. §. Honnan gyarapodott kezdetben a római birodalom és honnan voltak fenségesek és dicsők a római királyok, ha nem abból, hogy sok nemes és bölcs sereglett oda különféle tájakról?

Róma mind a mai napig szolgaságban lenne, ha Aeneas ivadéka szabaddá nem tette volna.

2. §. A különböző országokból jövő betelepülők különböző nyelveket és szokásokat, különféle tudományt és fegyvereket hoznak magukkal, melyek mind a királyi udvart diszitik és teszik naggyá, és elrettentik az idegenek elbizakodottságát.

3. §. Egynyelvű és megszokásu királlyság gyöngé és törékeny.

4. §. Tehát parancsolom neked, fiam, hogy őket el-
lásd és tisztességben tartsd, hogy szivesebben nálad él-
jenek, mint másutt lakjanak. Ha te azt, amit én építet-
tem, lerombolni, amit összegyűjtöttem, szétszórni töreked-
nél, a királyságod kétségtelenül s legnagyobb kárt szen-
vedné. Hogy ez ne történjék, naponként növeld királysá-
godat, hogy koronádat mindenki felségének tartsa.

HETEDIK PARANC SOLAT.

A királyok helyén a hetedik helyet a tanács követeli.

1. §. Mert a tanács állítja a királyokat, kormányozza
a királyságokat, védelmezi a hazát, intézi az ütközeteket,
nyeri a győzelmeket, elüzi az ellenséget, barátokat szerez,
városokat alapít és lerombolja az ellenség táborait.

2. §. Mivel pedig a tanácsokban akkor van haszon,
ugy látom, ha nem oktalan, pöffeszkedő és középszerű
férfiak adják, hanem a nagyobbak és jobbak, felsőbbek
és legtiszteltebb vének szolgálnak vele.

3. §. Azért, fiam, ifjakkal és kevésbbé bölcsekkel ne
tanácskozz, tőlük tanácsot ne kérj, csak idősebbektől, akik
koruknál és bölcseségüknek fogva az illető ügy tekinte-
tében alkalmasak. A királyok tanácsai a bölcsek szívébe
legyenek zárva, ne a balgák szélességében burjánozzanak.

4. §. Ha bölcsekkel jársz, bölcsen fogsz cselekedni,
ha balgákkal forgolódsz, velük társulsz. Már a Szent Lé-
lek kijelentette, Salamon által, »Aki bölcsekkel jár, böl-
cek barátja lesz és nem lesz hasonló a balgákhoz«. Dávid is
zsoltározta: »A szenttel szent leszel, az ártat-
lan férfival ártatlan leszel, a választottal választott le-
szel, a feslettel feslett leszel.«

5. §. Mindenki abban gyakorolja magát, ami a ko-
rához illik, az ifjak a fegyverforgatásban, a vének a ta-
nácsadásban.

6. §. Egészen azonban még sem kell az ifjakat a
tanácsból kerekasztetni. De ha tanácskozásba bocsátkozól
is velük, hasznavehető tanácsukat is mindig terjeszd az
öregebbek elé, hogy minden cselekedetet a bölcsesség
szabályához mérj.

NYOLCADIK PARANC SOLAT.

*Az ősöket utánozni kell és a fiuk engedelmeskedjenek
szüleiknek.*

1. §. A legnagyobb királyi ékesség, tudd meg: kö-
vetni az előbbi királyokat és utánozni a tiszta szülőket.
Aki megveti ősatyjai végzéseit és az isteni törvényeket

nem tiszteli, elpusztul. Mert az apák azért apák, hogy gondoskodjanak fiaikról, de azért fiuk a fiuk, hogy engedelmeskedjenek atyjuknak.

2. §. Aki atyjának ellenszegül, az Isten ellensége. Az engedetlenek Istennek szegülnek ellen. Az engedetlenség szelleme szétszórja koronád virágait. Az engedetlenség az egész királyság nyavalyája.

3. §. Azért, édes fiam, atyádnak rendeletei mindig szemed előtt legyenek, hogy szerencsédet mindenütt királyi gyeplük irányítsák. Az én szokásaimat, melyek, látnod, illenek a királyi méltósághoz, minden kételkedés bilincse nélkül kövesd; mert nehéz lesz e területen megtartanod a királyságot, ha nem utánozod az előbb uralkodó királyok szokásait.

4. §. Kormányozná-e görög a latinokat görög szokás szerint? Avagy kormányozná-e latin a görögöket latin szokások szerint? Nem. Azért kövesd az én szokásaimat, hogy a saját néped királyának tartson, az idegenek is dicsérjenek.

KILENCEDIK PARANC SOLAT.

A könyörgésről és annak módjáról.

Könyörgésről való gondoskodás a király javának legfőbb eszköze, azért kilencedik szabálya szól róla.

1. §. Szüntelen könyörgés eredménye a bűnöktől való megtisztulás és bűnbocsánat. Te, fiam, valahányszor Isten templomába sietsz, Isten imádására, Salamonnal, király fiával, magad is király, mondjad mindig: »Küldj Uram bölcseséget a te nagyságod székétől, hogy velem legyen és velem dolgozzék és hogy tudjam, mit fogadsz szívesen minden időben.« Továbbá »Uramatyám és életem Istene, ne hagyj el engem gonosz gondolatok között. Ne adj szemeimnek kevélységet és a gonosz vágyakat fordítsd el tőlem, Uram. A kívánságokat távolítsd el tőlem és ne adj át engem, Uram, tiszteletlen és esztelen léleknek.«

2. §. Ezzel a könyörgéssel éltek a régi királyok. Te is használd ugyanezt, hogy Isten összes bűneid eltörlésére méltasson, hogy mindenki leglegyőzhetetlenebb királynak nevezzen.

3. §. Imádkozz is, hogy henyeséget és restséget távoztassa tőled és adjon neked minden erényben támogatást, hogy azzal látható és láthatatlan ellenségeidet legyőzzed, hogy biztonságban és ellenségeid minden támadásától menten, békességben fejezhesd be életed folyását minden alattvalóddal egyetemben.

TIZEDIK PARANC SOLAT.

A kegyességről és irgalmasságról és a többi erényekről.

Erényeik nagysága disziti a királyok koronáját. Ez a parancsolatok között a tizedik.

1. §. Mert az erények ura maga a királyok királya. Miként tehát az ő mennyei seregének teljessége tiz carból áll, akként a te életed forgásának is tiz parancsolata legyen.

2. §. Legyen a király kegyes, irgalmas és a többi erényekkel megtelt és ékes. A kegyetlenséggel és gonosszággal fertőzött király hiába követeli magának a király nevet: zsarnoknak kell mondani.

3. §. Ezért, édes fiam, szívem gyönyörűsége, a jövő sarjadékok reménye, kérlek, parancsolom, hogy mindenkor és mindenben kegyességgel eltelve, ne csak szüleid és rokonaid, vagy fejedelmek, vezérek, gazdagok, szomszédok és honfiak iránt légy jóindulatu, hanem a külföldiek és mindenki iránt is, aki csak hozzád fordul. Mert a kegyesség műve visz a legfőbb boldogságra.

4. §. Légy irgalmas minden erőszakot szenvedőhöz, mindig szivedben hordozva az Ur ez intését: »Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.«

5. §. Türelmes légy mindenkihez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem a hatalomnélküliekhez is.

6. §. Légy erős, hogy a jó szerencse szerfölött föl ne emeljen, de a balszerencse se tiporjon le.

7. §. Légy alázatos is, hogy az Ur téged felmagasztaljon, úgy itt, mint a jövőendő életben.

8. §. Légy mértékletes és módfelett senkit se büntess, vagy kárhoztass.

9. §. Légy szelid, hogy az igazságnak soha ellen ne szegülj.

10. §. Légy tisztességes, hogy soha senkit szándékosan meg ne alázz.

11. §. Légy szemérmes, hogy a bujaság minden mocskát, mint a halál gyötrelmét, elkerüld.

12. §. Mindezek, amiket föntebb érintettem, alkotják a királyi koronát. Náluk nélkül sem a földön nem uralkodhat senki, sem az örök királysághoz el nem juthat.

* * *

Bizony, ezek a gondolatok, amelyek sohsem voltak időszerűbbek, mint ma, helyet kellene, hogy foglaljanak minden szülői értekezleten s megfelelő formában — legálább az idén — minden osztályban is! Ezek az intelmek nemcsak Szent István király fiának, hanem minden idők magyarjának szólnak. Ez a mi drága örökségünk, amelyek betartása nélkül nem valósulhat meg soha Szent István országa!

kiváló képviselője Fr. W. Foerster Religion und Charakterbildung (Vallás és jellemnevelés) címmel vaskos kötetet írt. Azt a bizonyíték-sorozatot, melyet a tudós itt fölvonultat, döbbenetesen egészítik ki a társaikat halálra ítéelő orosz iskolás-gyermekek azóta napfényre került gazdaságai. És ezen nem is lehet nagyon csodálkozni, bármennyire megdöbbentő is. Ha annak az országnak szülöttei, amely maga válogatott kinzások közt s kegyetlenséggel irtotta ki eddigi uralkodó-családját, a felsőbb tekintélyen esett tiszteletlenséget a maguk módján alkalmazzák, az csak következetesség azután az ifjuság részéről, amely manapság nagyobb mértékben radikális a valóságban, mint amennyire megalkuvók voltak apáik elméletben és gyakorlatban.

A különböző nevelési rendszerek legtöbbje még alapítóját sem élte tul. Futóhomok-alapra épülnek a sziklaszilárd krisztusi hit és erkölcs tan helyett.

A magyar nevelésügy terén is hatalmas nekilendülés volt észlelhető a világháború után a különböző munkáltató, munká-, cselekedtető-, cselekvés stb. iskolája címen, amelyeknek lényege mind abban merült ki, hogy az ismereteket hogyan s miként lehetne könnyebben átadni a tanulóknak, — de az ingataggá lett lélekkel — egyöntetűen egyik sem törődött többet, mint elődei. E tekintetben semmi különbség nem volt a nekigyürkőzések között, de amelyek abban egyet értettek, hogy minden régi nevelő-oktató-módszert „elavultnak” tekintettek.

Ha egy iskolában évtizedeken át azt tanította a laikus morál a kérdésre: „Van-e Isten?” — „Nem tudni...” volt rá a felelet, ott az erkölcs tan az emberek a maguk csapodár képére és hasonlatosságára építették föl és ez az erkölcs nemcsak egyéneknek, hanem egész nemzedékeket, sőt jóformán az egész nemzetet inficiálta. „Es stirbt da Mensch an seinen Göttern” — mondta helyesen Goethe. Abba a bálványimadásba, amelyre a „haladás” és egyéb ködös jelszavak alakjában nevelték országok és korok szülötteit, belepusztul előbb-utóbb az illető közösség. „Nincs más alap, mint amely vettetett: Krisztus” — mondja az apostol. Őhöz kell vezetnünk gyermekeinket szóbeli tanítással és állandó, következetes példaadással egyaránt.

Az igazi nevelés mindig Krisztus Urunkra tekint és Őhöz jár igyekszik vezetni.

(Dr. R. J.)

